

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 95 (1982)

Artikel: Dals nums locals dalla Val Medel
Autor: Widmer, P. Ambros
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-234379>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 02.04.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Dals nums locals dalla Val Medel

da P. Ambros Widmer

1. *Ulteriurs nums locals*

Egl emprem tom dil Cudisch da nums retics scriva igl autur Andrea Schorta: «Malgrad tut las damondas che stuessan cudizzar eisi mai pusseivel da survegnir tut ils nums d'ina vischnaunca, duman-dond in soli interlocutor. Repetidamein vein nus fatg l'experientscha, che tier mintga nova recepziun da nums, comparan novas fuormas ch'ins ha buca indicau pli baul». (RN 1, XVIII). Pli tard continuescha el: «A quel che enconuscha il liug da rudien, vegn ei cert a reussir da constatar lacunas en nies material. L'experientscha ha mussau che tier la secunda, tiarza e quarta collecziun comparan adina puspei novs nums. Esser cumplets enten rimnar nums locals resta ina finamira mai contonschibla» (RN, 1, XXXVII). – Aschia ha Schorta ella secunda ediziun dil RN 1, 1979 aschuntau ina gliesta da 87 novs nums locals (RN 1, 532) als 947 nums dalla Val Medel egl emprem tom dil RN 1, 1939.

Nus purtein cheu 68 ulteriurs nums, indicond mintgamai la qualitad dil terren e la posiziun. Quella posiziun u localisaziun sefa cun indicar il liug u la cuntrada che stat maneivel, sco els ein dad anflar per la pli gronda part silla carta geografica dalla Svizra 1:50 000 Disentis, Fegl 256.

Rimnar ils nums locals indigens ei oz impurtont pli che mai, pergei biars nums van en emblidanza tras l'emigraziun ord las vals lateralas e la digren dall'agricultura e dallas alps.

Acla satget	acla	Drual
Aua da Cadlim	ual	Val Cadlim
Aua da	ual	S. Gagl
Sutglatschers		

Aua dalla Val ¹	ual	Péz Rondadura
Arvers	gonda	Val Plattas
Baselgia, La Baselgia ²	formau da crappa curdada	Val Plattas Val Plattas
Caltgiras	pastira	Alp Pazzola
Carpialas	acla	Fuorns
Caschirolas	acla	Curaglia
Caustt	acla	Pali
Clavau pign	acla	Mutschnengia
Cotschens, Ils Cotschens	cuolm	Péz Gierm
Crap da S. Gions	pastira d'alp	Gannaretsch
Crap da Laina	pastira d'alp	Alp Cazirauns
Crest da la baracca	uaul	Soliva
Crusch, La Crusch, Silla Crusch	ault	Lukmanier
Cugn dals Barschhaus	mader	Val Cristallina
Destavels	pastira d'alp	Val Plattas
Entscheinas sut tegia	pastira d'alp	Cazirauns
Falla dagl Uors	trutg digl uors	Val Cristallina
Fantauna dal Gieri	fontauna	Platta
Fantaunas dalla Sulada	fontaunas, pastira	Val Cristallina/ Val Uffiern
Frust da bara	pastira	Biscuolm
Giassa largia	via	Pali
Glitscher denter Corns	glatscher	Péz Caschleglia
Iert Turtengia	acla	Mutschnengia
Lai da la Reufla	laghet	Val Cristallina
Lai da Sontga Mareia	lag artificial	Lukmanier
Löita da Scopi	mader	Scopi
Mader davos glitscher	mader	S. Gagl
Mader dalla Pala dal genau	mader	Pardé
Mises dal Plaun	mises	Alp Soliva
Morenas davos la Buora	morena	Val Plattas
Motta da la Buora	péz, pastira	Val Plattas
Motta Pali	pastira dil crest	Pali

¹ Quei ual vegn numnaus el RN 1, 7 Aua da la Rontaduirea.

² Buca scumbigliar cugl uclaun Baselgia sper Platta (RN 1, 7).

Pala, La Pala	pastira	S. Gions
Pala dal gerau	pastira	Pardé
Pass, Giu il Pass	pastira	Matergia
Passadi dal Tgamoss	trutg	Crap Stagias
Pastg da Mulins	pastira	Soliva
Plaun alpsu	prau	Val Plattas
Plaun da Laina	prau	Pazzola
Plaunca Sialas	prau	Val da Crusch
Plaunca sur Tegia	pastira d'alp	Val Plattas
Posta biala	englar	Soliva
Punt Carlè	punt	Val Plattas
Pun Dural	punt	Platta / Druai
Pun Dulezi	punt	Platta / Druai
Pun da Plauns	punt	S. Gions
Rein da Mutschnengia	ual	Mutschnengia
Reun mutai	prau / pastira	Druai
Scai	pastira d'alp	Sta. Maria
Sontga Brida	caplutta	Biscuolm
Tgaplut da Vargera	restonzas d'in	Mompé Medel/
	sontget	Mutschnengia
Tgaplut da Val Darein	capluttetta	Rheinschlucht (Ruinas)
		Pali ³
Tgaplut dellas Ceuas	anteriur sontget	Cazirauns
Trutg de Pura sut	trutg	Val Cristallina
Trutg digl Uors	trutg digl uors	Cunfin tessines
Tscheina Camadra	péz	
Tschemas (era)		
Schemas seccas	pastira	Matergia
Turtengia	acla	Mutschnengia
Val dell' Aua	cavorgia	Curaglia
Val Patlaunas	cavorgia	Fuorns
Val Pintga	uaul	Druai
Val da Tegia	prau	Pardé
Valdraus	pastira, gonda	Lavaz
Veia dil Spitg	trutg	Druai
Virolas	pastira, plaunca	
	per rumians	Curaglia

³ Tomaschett, Fontaunas da dretg, Annalas XC 1977, p. 246

2. *Ils nums locals secundars*

Igl autur dil Cudisch da nums retics Andrea Schorta fa ell' introduziun el tom I attents dil fatg che ellas gliestas da nums vegneva il material surcargaus tras fuormas appellativas e secundaras (RN 1, XVII), e che ellas liungas enumeraziuns da sendas, uauls, lavineras e begls ein biaras caussas buca necessarias vegnidas nudadas. Ei seigi magari grev era pigl expert en caussa da distinguer claramein denter nums locals ed appellativs (RN 1, XXXIX).

Nus purtein cheu, en in cert uorden alfabetic els tetels, talas gliestas «buca necessarias». La finamira da quei ei da contonscher ina nomenclatura schi cumpleta sco pusseivel e dall' altra vart da mussar la gronda variaziun e rihezia elš nums dalla Val Medel avon che l'arrundaziun simplificheschi parcellass e frusts. Ils nums citai cheu ein buca cunteni ellas gliestas dil RN 1, 7-13 e pagina 532 en quella cumbinaziun. Zacons nums secundars sesanflan pervia da lur impurtonza era el RN (RN 1, XVI).

Sco el capetel dils nums novs stattan era en questa gliesta a senie-ster las fuormas novas, amiez la qualidad dil terren ed a dretg la cuntrada u il liug il pli maneivel. Per eruir u localisar ils nums vein nus duvrau la carta geografica dalla Svizra 1:50 000 Disentis Fegl 256 ed era la carta edida dalla Topografia naziunala per Medel 1:10 000. Zacons nums vein nus obteniu dals indigens da Medel. Ella conversa-ziun culla gliעד pli passada dalla val savess ins continuar quellas gliestas «in perpetuum».

Nums secundars adjectivs ed adverbials

Clavau pign	acla	Mutschnengia
Darveun grond	ual	Val Cristallina
Muraun grond	muntogna	Muraun
Trutgs da Puzzas sut	senda	Cazirauns
Puzzetta sut	alp	Puzzetta
Puzzetta sura	alp	Puzzetta
Puzza davó	pastira	Scopi
Puzza dadains	pastira	Scopi
Starlera sut	pastira	Péz Starlera

Stavel sut la Platta	pastira	S. Gagl
Vallatscha pintga	cavorgia	S. Gagl
Vallatscha gronda	cavorgia	S. Gagl
Vanatsch sut	pastira	Pazzola
Vanatsch su	pastira	Pazzola
Vanatsch su	pastira	Pazzola
Reufla sut	pastira	Val Uffiern
Reufla su	pastira	Val Uffiern
Sur la Tgasa	pastira	Drual
Sur las Giondas	pastira	Val Platta
S. Gagl su	pastira	S. Gagl
Gulas dado	acla	Curaglia
Gulas dadains	acla	Curaglia
Dado (la Val da Crusch)	la mesadad giudem dalla Val Medel	Medel
Pisch dora	cascada	Soliva
Pisch daint	cascada	Soliva
O la Saissa	cavorgia	Lukmanier- schlucht ⁴
Dador Cresta	pastira	Pardé
Dadains (la Val da Crusch)	la mesadad sisum dalla Val Medel	Medel
Ainta Mulins	prau	Soliva
Avon Pala	pastira	Platta
Davos Cresta	pastira	Pardé
Trutgs Curvet dadora	mader	Péz Curvet
Trutgs Curvet dadains	mader	Péz Curvet
Davos Glatshers sut	mader	S. Gagl
Davos Glatshers sura	mader	S. Gagl

⁴ Flurin Maissen, Mineralklüfte und Strahler der Surselva, Freiburg 1955, p. 157

Nums secundars cun Dutg⁵

Dutg da Crest Tgietschen	Val Plattas
Dutg dalla Val da Matergia ⁶	Matergia
Dutg da Val auta ⁷	Val Cristallina
Dutg da Truatsch ⁸	Pali

Nums secundars cun Entscheinias

Entscheinias sut tegia	pastira d'alp	Cazirauns
Entscheinias dadains tegia	pastira d'alp	Muschaneras

Nums secundars cun Fil

Fil da Cazirauns ⁹	Cazirauns
Sumfil da Cazirauns ⁹ ¹⁰	Cazirauns
Fil da Crap Stagias ⁹	Crap Stagias
Fil da Garviel ⁹	S. Gagl

Nums secundars cun Furcla

Furcla dalla Val Sparsa	Alp Puzzetta
Furcla Rondadura	Rondadura
Furcla da Puzzas	Péz Gierm
Furcla dallas Crunas	Crunas
Furcla da Garviel	Garviel
Furcla Cristallina ¹¹	Cristallina

⁵ Quels nums secundars d'uals selaian amplificar tenor plascher. Dapertut nua ch'in ualet sgarguglia, san ins dar ad el il num dil territori vischinont.

⁶ Documentau, Tomaschett, p. 265

⁷ Documentau, archiv communal 1838

⁸ Documentau, Tomaschett, p. 251: Dug de Trutaisha 1831

⁹ Sin carta 1:10 000

¹⁰ En RN 1, 12 numnau Sumfil

¹¹ W. Derichsweiler, Führer durch das Medelsergebirge, Frauenfeld 1910, p. 25

Furcla Miez
Furcla Pozata¹²
Furcla sura
Furcla d'Encarden
Furcla da Val Auta

Lavaz
Péz Cristallina
Péz Uffiern
Péz Caschleglia
Gannaretsch

Nums secundars da tunnels e gallarias¹³

Tunnel dallas minas ¹⁴	Cavorgia dil Rein
Galeria Val da Crusch	Platta
Galeria Val Parver (RN 1, 13: Val Parvai)	Platta
Galeria Val de Tgauras	Platta
Galeria Corvett (RN 1, 13/RN 1, 8: Curvet)	S. Gagl
Galeria Valetta (RN 1, 13: Valletta)	S. Gagl
Galeria Vallatschapintga ¹⁵ (enstagl Vallatscha pintga)	Stgegia / S. Gagl
Galeria Vallatscha gronda	Stgegia / S. Gagl
Galeria Stgegia	Stgegia
Galeria Scopi	Scopi

Nums secundars per maders^{15a}

Craps da Pardatsch	Pardatsch
Madé davos glatschers	S. Gagl
Crap sur Dentervals	S. Gions
Crap da Dentervals	S. Gions

¹² W. Derichsweiler, Führer durch das Medelsergebirge, p. 26

¹³ Tier la construcziun dalla via dil Lucmagn han ins eregiu numerusas gallarias plitost cuortas. Per ordinari han quellas obteniu il num dil territori vischinont, deplorablamein tscheu e leu screts en moda fallida. Denter Curaglia ed il hospezi dil Lucmagn dat ei 8 gallarias.

¹⁴ Anterior num per il tunnel (secund davos avon Curaglia) ella cavorgia dil Rein cullas minas dil militer.

¹⁵ cf. Nums secundars da funs cun adjectiv

^{15a} Scrivend quei artechel ei comparida ina excellenta lavur davart ils maders da Medel: Maurus Venzin, Curaglia, Far fein a pastg. Calender Romontsch 1982 p. 327–340. Leu porta igl autur ina gliesta cumpleta dils maders, buca mein che 66 nums!

Pala da Peinzas
Stavel la Gionda
Sur Trutg da tgauras

Fuorns
Val Plattas
Druai

Nums secundars per morenas

Morena davos la Bora
Morena dal Glitscher da Lavaz
Morena da Cazirauns

Péz la Bora
Lavaz
Péz Caziraun

Nums secundars per pézs

Péz da Val Aulta¹⁶
Péz Muschaneras¹⁶
Péz Pian¹⁶

Gannaretsch
Muschaneras
Val Cristallina

Nums secundars per plauns

Plauns da Muschaneras	pastira	Muschaneras
Plauns dalla Puzetta	pastira	Puzetta
Plauns	mises	visavi Stagias
Plauns	pastira	visavi spital S. Gions
Mises dils Plauns	mises	Soliva
Plauns	mader	Las Crunas

Nums secundars per punts¹⁷

Pun da Mulins

Curaglia / Soliva

¹⁶ Sin carta 1:10 000

¹⁷ Quella retscha ei buca problematica e selai amplificar tenor giavisch. Dapertut nua ch'ina punt ni in piogn vegnan eregi, obtegnan els semplamein il num dil territori vischinont.

Pun Pali ¹⁸	Pali
Pun da Basculm	Biscuolm, Val Plattas
Pun Durschins	Fuorns
Pun S. Gagl ¹⁹	S. Gagl
Pun de Pardatsch	1. Val Plattas
	2. Val Cristallina ²⁰

Nums secundars per fops (Puzza)

Puzza da Péz ault	Péz aut
Puzza da Muraun	Muraun
Puzza dil Scopi	Scopi
Poza ²¹ da Vaccas ²²	Muschaneras
Puzza da Pazzola	Pazzola
Puzza gronda	Puozas
Puzza su	Cazirauns
Puzza da Valaulta	S. Gions

Nums secundars per schetgas

Schetga Selva verda ²³	Val Plattas
Schetga dalla Plaunca da Mulins ²⁴	S. Roc
Schetga sur Casura ²⁵	Matergia

¹⁸ Punt Pali, Punt romana, Punt Crap indicheschan la medema punt. cf. Paul Tomaschett, Punt Pali – Punt Crap – Punt Romana. Treis nums pil medem memorabel passadi sul Rein da Medel.

Calender Romontsch 1978, p. 285–298.

¹⁹ Sin carta 1:10 000

²⁰ Documentau per 1380; cf. era Calender Romontsch 1978, p. 288

²¹ Dau en aschia sin carta da P. Placi Spescha nr. 103, ediu da W. Derichsweiler «Die Alpen» VII. 10, Bern 1931.

²² Sin carta 1:10 000

²³ Documentau 1792, Tomaschett, 248; era: Schetga Val Mulina.

²⁴ Documentau 1810, Tomaschett, 249.

²⁵ Documentau 1816, Tomaschett, 249. Tier Tomaschett p. 247–251 ein schetgas historicas enumeradas.

Nums secundars per pastiras dalla damaun

Solver da Denter Corns ²⁶	Denter Corns
Solver sisum	Muraun
Solver giudem	Muraun
Solver amiez	Muraun
Solver encunter la Buora	Val Plattas
Solver dalla Frontscha veglia ²⁷	Muraun

Nums secundars per uauls (Uaut)²⁸

Uaut da Curaglia ²⁹	Curaglia
Uaut da Crest Tgietschen	Val Plattas
Uaut da Muntatsch	Muraun
Uaut Sissi	Pardé
Uaut da Pardatsch	1. sper S. Gions 2. Val Plattas
Uaut dallas Lattas	Fuorns
Uaut sur Matergia	Matergia
Uaut S. Gions	S. Gions
Uaut dils Plauns	Mutschnengia
Uaut da Tagiola	Platta
Uaut da Runs	Vargera
Uaut da Pali da Truaisch	Pali
Uaut Vergera ³⁰	Mutschnengia
Uaut dils Craps ³¹	Val Plattas

²⁶ sin carta 1:10 000

²⁷ cf. Gasetta Romontscha nr. 23, 18 da mars 1968, p. 5

²⁸ Tier ils 20 nums cun Uaut el RN 1, 13 vegn aunc in grond diember. Nus purtein cheu mo quels ch'ein bein francai oralmein entras documents. Quasi tuts nums d'uauls sesanflan silla carta 1:10 000.

²⁹ Documentau 1820: Tomaschett, p. 250.

³⁰ Documentau 1820: Tomaschett (Fontaunas da dretg), p. 250.

³¹ Identich cun Uaut dils Craps gross, RN 1, 13.

Nums secundars per vals, cavorgias³²

Val da la Bora (Buora)	Alp Puzzetta
Val Cazirauns	Cazirauns
Val da Crest Tgietschen	Val Plattas
Val da Drual	Drual
Val Durschis	S. Gions
Val Durschei	Fuorns
Val da Fantauna freida	Val Plattas
Val Muraun	Muraun
Val dil Pian	Péz Stadera
Val la Puoza ³³	Val Cristallina
Val Ruinas ³⁴	S. Gions
Val da Rusas	Acla
Val sut Dentercorns	Dentercorns
Val da Terms ²⁵	Lukmanier
Val dil Vadretg grond ³⁶	Val Plattas

Nums secundars cun Veia (via / stradun)

Veia dal Calcogn	Mutschenengia
Veia dal Lucmagn	Lucmagn

Diversa

Hetta da Medel (enstagl Camona)	camona alpina	Péz Medel
Hetta da vinars Siala ¹	destillaria furcletta	Acla Péz Siala

³² Cun excepziun da Val Ruinas, Val sut Dentercorns e Val da Terms secattan tuts nums sin la carta 1:10 000.

³³ Ev. identic cun Val Pizzas, RN 1, 13.

³⁴ cf. P. Tomaschett, p. 278. Buca scumbigliar cun Ruinas = Cavorgia da Medel.

³⁵ Aschia tier Theobald, Bündner Oberland 1861, p. 142. El RN 1, 13: Val de Tiarms.

³⁶ El RN 1, 13: Val da Vadretg.

Runal la Crusch	runal	Curaglia
La Hippa (dt)	cava da rumians	Curaglia
Plaunca da Gannaretsch ³⁷		
(RN 1, 9 Garanetsch)	pastira	Péz Gannaretsch
Plaunca sur Tegia		
(RN 1, 13: Tegia)	pastira	Val Plattas
Garviel da Medel	pastira	S. Gagl
Garviel da Mustér	pastira	Val Cristallina
Ils Umens Crap		
(RN 1, 13: Um Crap)	pastira	Val Uffiern
Um Crap dal Pal	pastira	Val Uffiern
Plaun da Furns	mises	Fuorns
Prau Val Mulina		
(RN 1, 13: Val Mulina)	mises	Muraun
Ils treis Murauns	cuolms	Muraun, Cazirauns, Caschleglia
Mun da Pardatsch	pastira	Pardatsch (Cristallina)
Vadretg ³⁸	punt da neiv	Curaglia

Alla finala ein las differentas modas da scriver da menziunar: Garanetsch (RN 1, 9) -cumpara silla carta 1:10 000 sco (alp) Gannaretsch, Canals (RN 1, 8) sco Las Canals, Plauncas e Mises selaian augmentar levamein, p. ex. Plauncas da Furns, Mises da Pardatsch. Salaplauna ei buca mo uaul (RN 1, 13: Uaut da Salaplauna), mobein era num da mises, Vadretg ei buca mo ina cavorgia (RN 1, 13: Val da Vadretg), mobein era num da pastira.

³⁷ Silla carta 1:10 000.

³⁸ Vadretg ei schiglioc in appellativ ed exista en biars loghens dalla val.

